

Fényes Tibor: BARIONSPEKTROSKÓPIA – 2016

I. BEVEZETÉS

II. RÖVID ÁTTEKINTÉS A KÍSÉRLETI EREDMÉNYEKRŐL

III. A BARIONOK GERJESZTÉSE, ADATFELDOLGOZÁS

IV. A GERJESZTÉSEKET MEGHATÁROZÓ ALAPVETŐ TÖRVÉNYSZERŰSÉGEK

A bebörtönző potenciál független a spintől és kvarkíztől

Spontán tömeggenerálás, királis multipliett állapotok

Kétkvark-állapotok barionokban

V. GERJESZTETT ÁLLAPOTOK ÉS MODELLJEIK

N^* , Δ^* , Λ^* , Σ^* , Ξ^* , Ω^* és bájos barionok*

Modellek a hadronspektrumok leírására

A) Egy gluoncseré (OGE), B) Egy bozoncseré (OBE), C) Kétkvark,

D) Relat. kvarkmodell (RQM), E) $1/N_c$,

F) Rács-QCD, G) Dyson–Schwinger egy., H) Fagyjev,

I) Egyesített Hamilton-op., J) Királis szoliton,

K) Kétkvark-hadron dualitás, L) AdS/CFT megfeleltetés

Összefoglaló értékelés

VI. KÜLÖNLEGES ÁLLAPOTOK

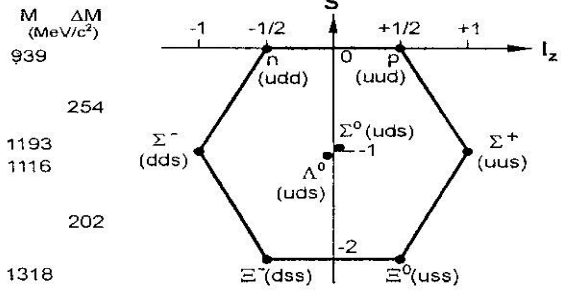
Gluonlabdák, hibridek, multikvark-állapotok

Miért a barionok?

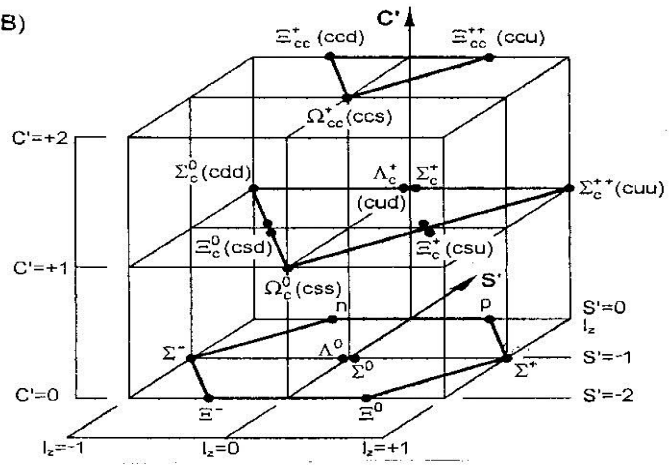
- **A látható Univerzumunk anyagának döntő többsége a nukleonokban van: ~98%**
- **Az erős kölcsönhatás elmélete, a QCD nem tud számot adni sem a barionok tömegéről [az SU(3) szimmetria spontán sérüléséről], sem a kvarkbezárásról [confinement]**
- **A barionok elegendően komplexek ahhoz, hogy felfedjék azt a fizikát, ami rejtve van a mezonokban. Alapot jelentenek a kvarkmodellek, az effektív térelméletek kidolgozásához: a barionok tömegének és szerkezetének megértéséhez 10^{-18} m szinten. A szinte végtelenül kicsi megismeréséből válik érthetővé a végtelenül nagy tömege**
- **Fontos a mag-, részecske- és asztrofizika szempontjából**

II. RÖVID ÁTTEKINTÉS A KÍSÉRLETI EREDMÉNYEKRŐL

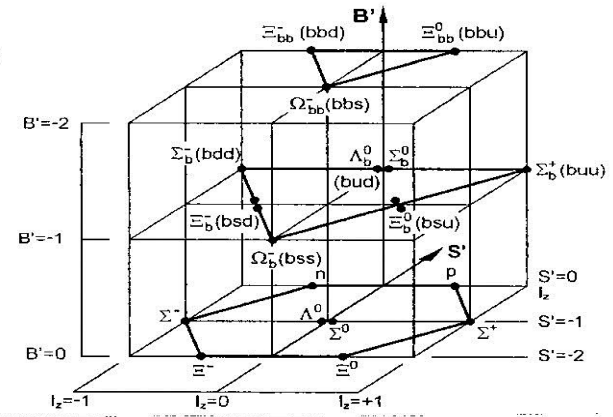
A)

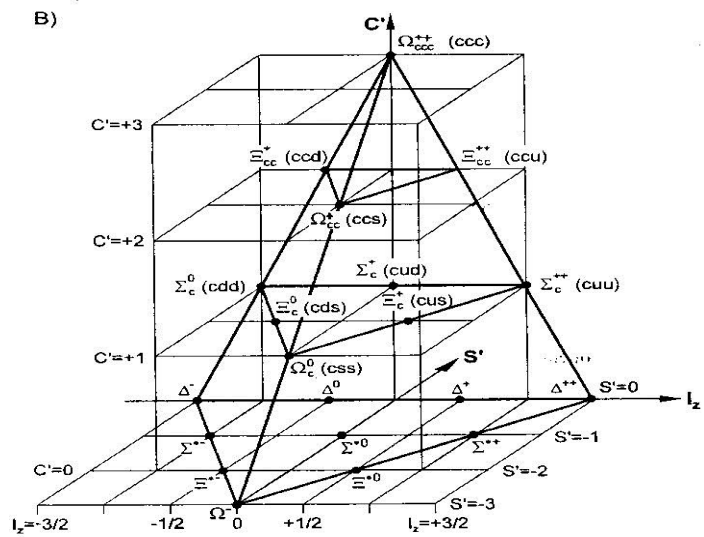
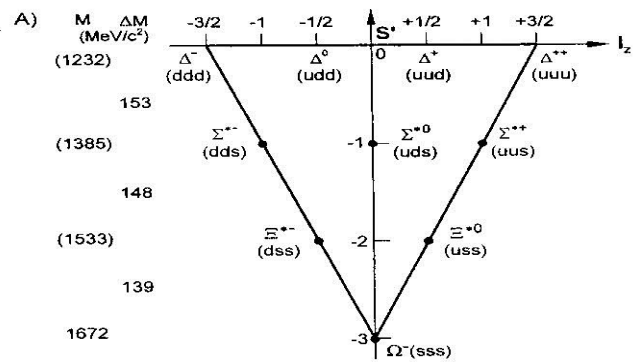

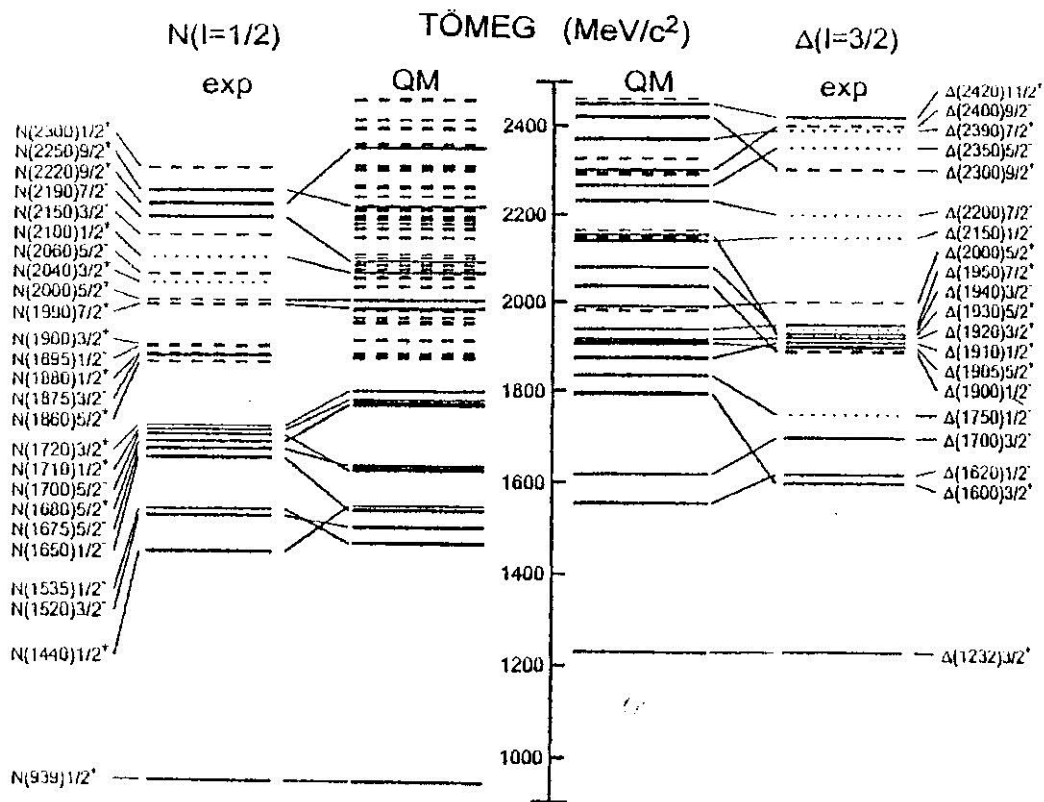
B)

C)

Jelölések: $N(1440), l = 1$ másképpen $l_{2,2} = P_{11}$, itt $l = 0, 1, 2, \dots \rightarrow S, P, D, \dots$
 $\Delta(1232), l = 1$ másképpen $l_{2,2} = P_{33}$

III. A BARIONOK GERJESZTÉSE, ADATFELDOLGZÁS

Előállítási reakciók

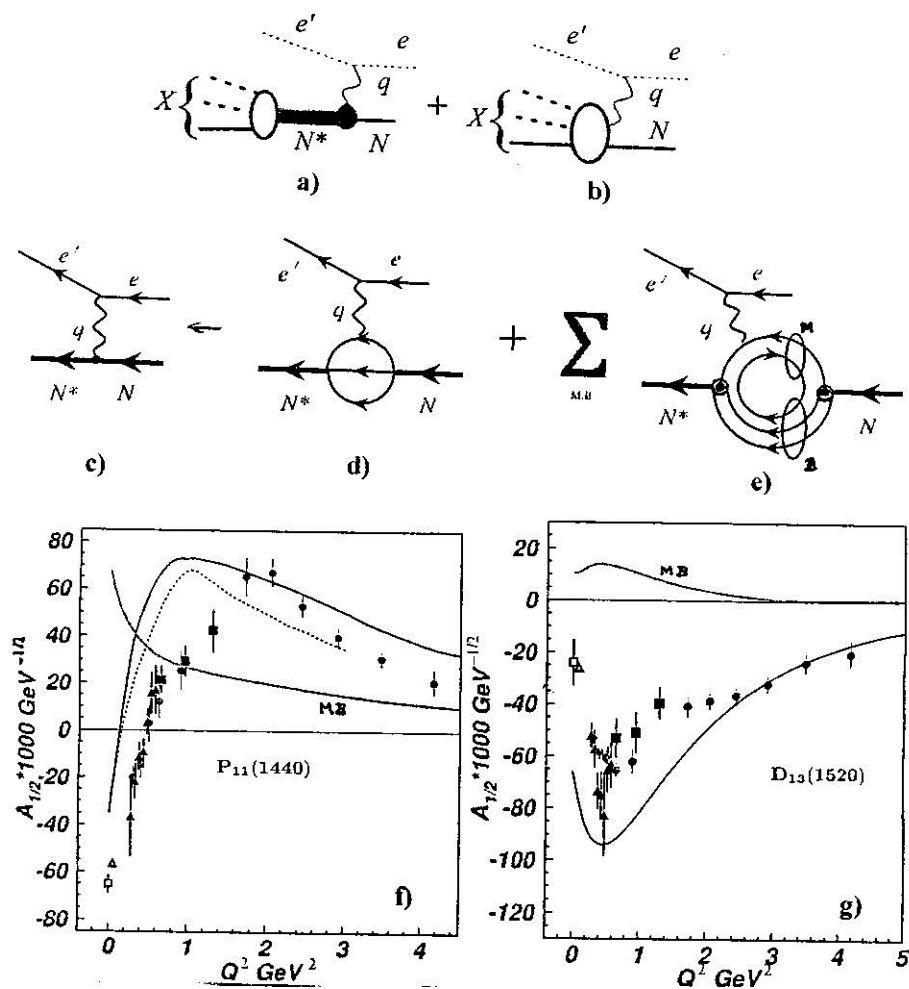
Könnyű barionok

- Pion- N teljes, rugalmas és töltéscserélő szórás plusz parciális hullámú analízis (DWBA,...), pl. $\pi^+p \rightarrow \Delta^{++} \rightarrow \pi^+p$, $\pi^- \rightarrow \eta n$
- Kaon- N reakciók, pl. $K^-p \rightarrow \pi^0 \Sigma^0$
- Elektronszórás, pl. $(e, e' \pi)$
- Fotogerjesztés, pl. $\gamma p \rightarrow p \pi^0$
- Nehéz mezonok bomlásából, pl. $J/\Psi \rightarrow p \bar{p} \pi^0$

Nehéz barionok

- Elektron-positron ütközés, pl. $e^+e^- \rightarrow \Xi^- \pi^+ + X$
- $p \bar{p}$ -ütközés, pl. $p \bar{p} \rightarrow \Xi_b^0 \rightarrow \Xi_c^+ \pi^-$
- pp -ütközés, pl. $pp \rightarrow \Lambda_b^0 \rightarrow \Lambda_c^+ \pi^+ \pi^- \pi^-$

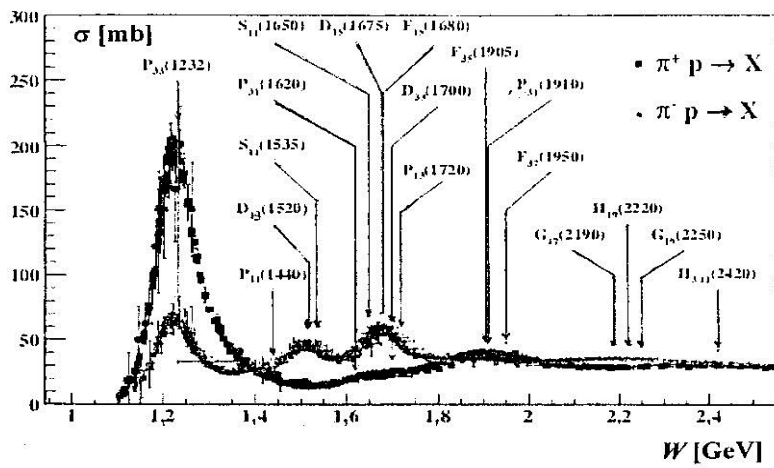
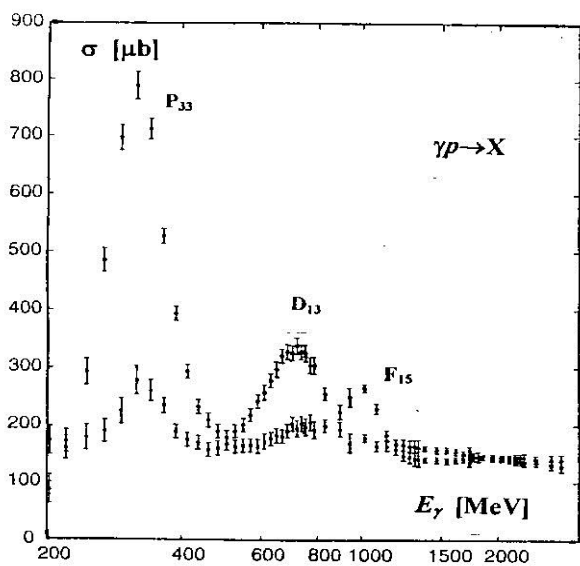
Bombázó nyalábok pl. p , $\bar{p}$, e , $p \bar{p}$, pp , e^+e^- gyorsítókból

Aranyszabály: $P = \frac{2\pi}{\sqrt{2}} |H_{fi}|^2 \frac{dn}{dE}$, $H_{fi} = \int \Psi_f^* V(r) \Psi_i d\tau \propto A_{fi} =$ **szórási amplitúdó**

Pontok hibákkal: kísérlet, **görbék:** relativisztikus kvarkmodell
MB mezon-barion hozzájárulás külön jelölve

W a visszalöködö rendszer tömege

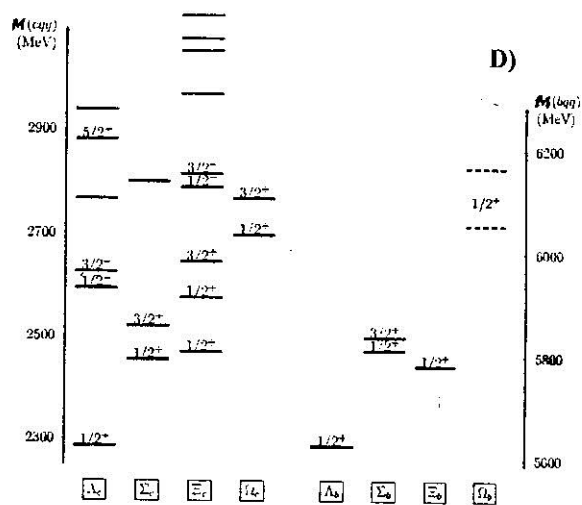
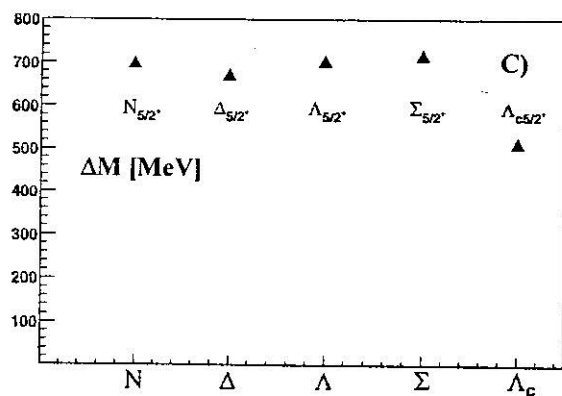
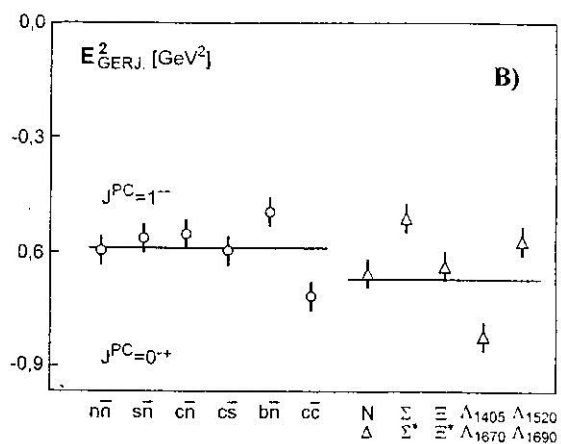
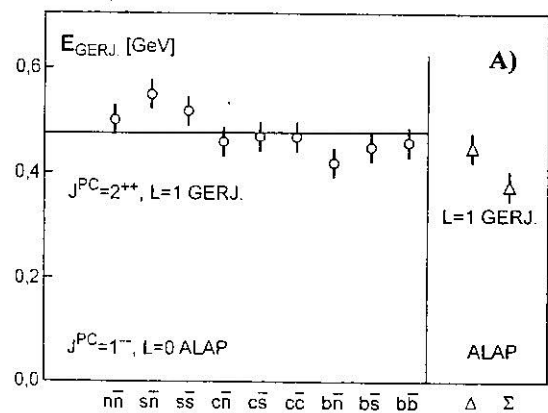
IV. A GERJESZTÉSI ÁLLAPOTOKAT MEGHATÁROZÓ ALAPVETŐ TÖRVÉNYSZERŰSÉGEK

A bebörtönző potenciál független a spintől

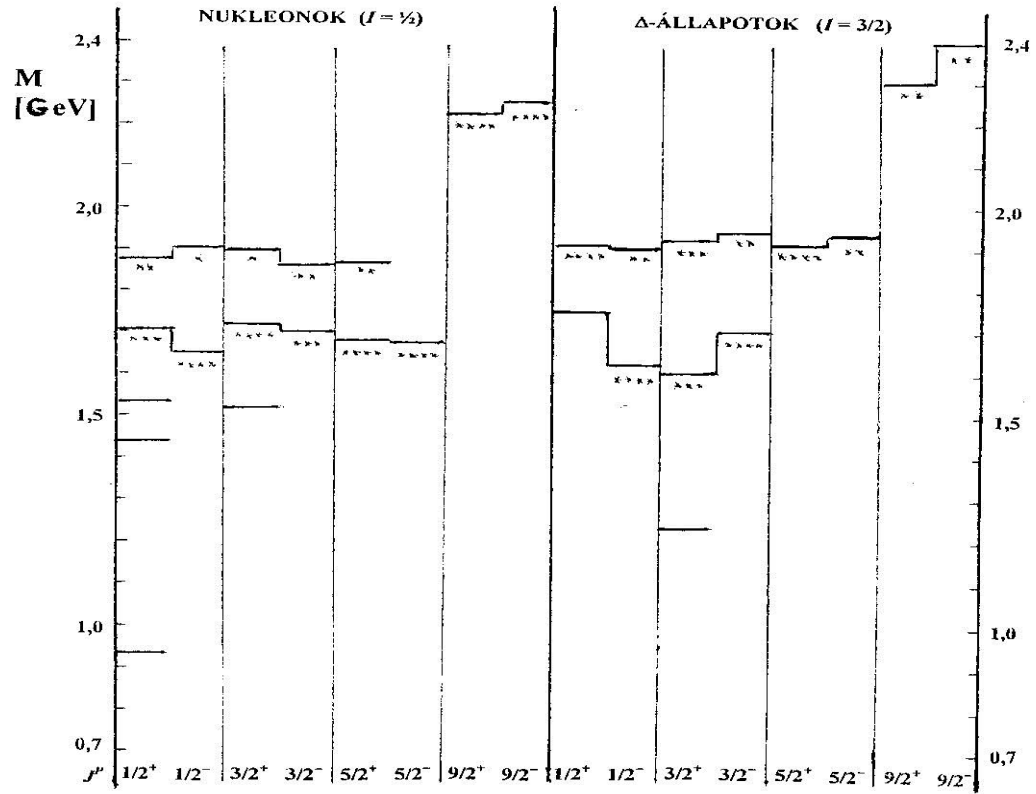
A kvarkónium- ($c\bar{c}$ -, $b\bar{b}$ -) -nívók vizsgálata mutatja, hogy a bebörtönző potenciál független a spintől ($V = kr$, ahol k állandó)

A bebörtönző potenciál független a kvarkíztől

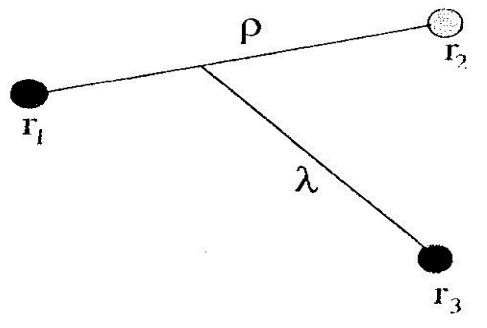
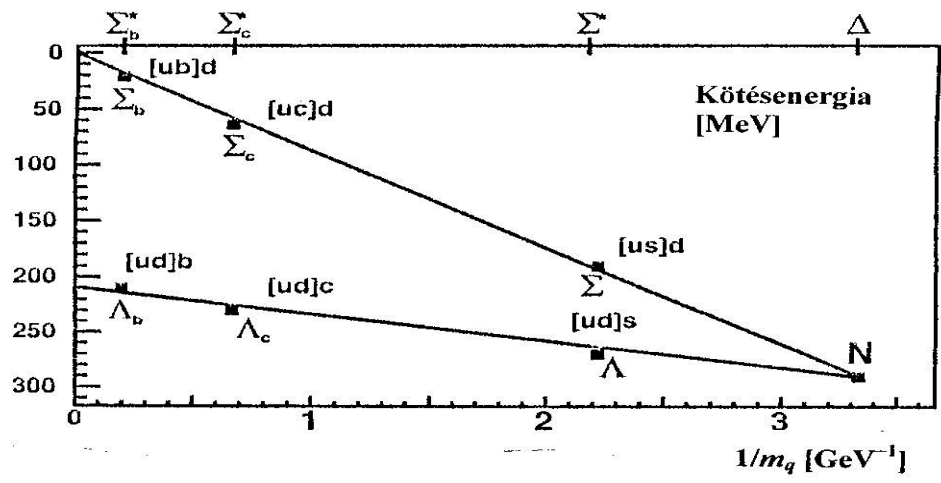
$$n\bar{n} = \frac{1}{2\pi} [d\bar{d} + u\bar{u}]$$

Spontán tömeggenerálás, SU(3) szimmetria sérülése

Kétkvark-állapotok barionokban

V. A BARIONOK GERJESZTETT ÁLLAPOTAI, MODELLEK

J^P	Állapot	Tömeg [MeV]	QM OGE	QM GBÉ	Két- kvark	RQM	Nagy N _c	Rács-QCD	
N	$\frac{1}{2}^+$	938(****)	938	960	939	939	939	1196±11	
		1440(****)	1420–1470	1540	1459	1513	1518	1450	2187 ± 45
		1710(***)	1680–1740	1770	1776	1768	1729	1712	2255 ± 28
		1880(**)	(1835–1915)	1880	—	1893	1950	—	2351 ± 37
		2100(*)	(2030–2200)	1975	—	—	1996	1983	2244 ± 28
		—	—	2065	—	—	2009	—	2544 ± 51
	$\frac{3}{2}^+$	1720(****)	1700–1750	1795	—	1768	1688	1674	2146 ± 16
		1900(****)	(1862–1975)	1870	—	1808	1809	1885	2314 ± 20
		2040(*)	2031–2065	1910	—	—	1936	—	2334 ± 22
		—	—	1950	—	—	1969	—	2401 ± 17
	$\frac{5}{2}^+$	1680(****)	1680–1690	1770	—	1808	1723	1689	2143 ± 17
		1860(**)	1820–1960	1980	—	—	1934	—	2352 ± 22
		2000(**)	1950–2150	1995	—	—	1959	1850	2415 ± 18
		—	—	1995	—	—	2120	—	2943 ± 68*
	$\frac{7}{2}^+$	1990(**)	(1920–2155)	2000	—	—	1989	1872	2481 ± 20
		—	—	1995	—	—	2190	—	2900 ± 57
		—	—	—	—	—	2365	2240	—
	$\frac{1}{2}^-$	2220(****)	2200–2300	2345	—	—	2221	2245	—
	$\frac{3}{2}^-$	2700(***)	(2570–3100)	2820	—	—	2616	—	—
	$\frac{5}{2}^-$	1535(****)	1525–1545	1460	1519	1527	1435	1541	1707 ± 21
		1650(****)	1645–1670	1535	1647	1671	1660	1660	1860 ± 27
		1895(**)	(1860–2260)	1945	—	1882	1901	—	2357 ± 113
		—	—	2030	—	—	1918	—	—
	$\frac{7}{2}^-$	1520(****)	1515–1525	1495	1519	1527	1476	1532	1811 ± 22
		1700(***)	1650–1750	1625	1647	1671	1606	1699	1889 ± 21
		1875(***)	1820–1920	1960	—	1882	1926	—	2513 ± 54
	2120(**)	(1980–2210)	2055	—	—	1959	—	2673 ± 20	
	—	—	2095	—	—	2070	—	—	
$\frac{9}{2}^-$	1675(****)	1670–1680	1630	1647	1671	1655	1671	1987 ± 17	
	2060(**)	(1900–2260)	2080	—	—	1970	—	2486 ± 24	
	—	—	2095	—	—	2104	—	—	
$\frac{11}{2}^-$	2190(****)	2100–2200	2090	—	—	2015	—	2635 ± 22	
	2250(****)	2200–2350	2215	—	—	2212	—	—	
	2600(***)	2550–2750	2600	—	—	2425	—	—	
	—	—	—	—	—	2600	—	—	
Δ	$\frac{1}{2}^+$	1750(*)	(1700–1780)	1835	—	1858	1866	1746	2193 ± 34
		1910(****)	1860–1910	1875	—	1952	1906	1897	2343 ± 20
	$\frac{3}{2}^+$	1232(****)	1230–1234	1230	1240	1233	1260	—	1505 ± 13
		1600(***)	1500–1700	1795	1718	1602	1810	1625	2300 ± 28
		1920(***)	1900–1970	1915	—	1952	1871	1906	2380 ± 40
		—	—	1985	—	—	1950	—	2436 ± 57
	$\frac{5}{2}^+$	1905(****)	1855–1910	1910	—	1952	1897	1921	2334 ± 18
		2000(**)	(1600–2325)	1990	—	—	1985	1756	2422 ± 17
		—	—	—	—	—	—	2368	2672 ± 56
	$\frac{7}{2}^+$	1950(****)	1915–1950	1940	—	1952	1956	1942	2320 ± 34
		2390(*)	(2250–2485)	2370	—	—	2339	2372	—
		2300(**)	(2240–2550)	2420	—	—	2393	2378	—
	$\frac{9}{2}^+$	2420(****)	2300–2500	2450	—	—	2442	2385	—
	$\frac{11}{2}^+$	2950(**)	(2750–3090)	2920	—	—	2824	—	—
	$\frac{13}{2}^+$	1620(****)	1600–1660	1555	1642	1554	1654	1645	1897 ± 18
		1900(**)	1840–1920	2035	—	1986	2100	—	2572 ± 53
		2150(*)	(2050–2250)	2140	—	—	2141	—	2656 ± 30
	$\frac{15}{2}^+$	1700(****)	1670–1750	1620	1642	1554	1628	1720	1945 ± 19
		—	—	2080	—	—	2089	—	—

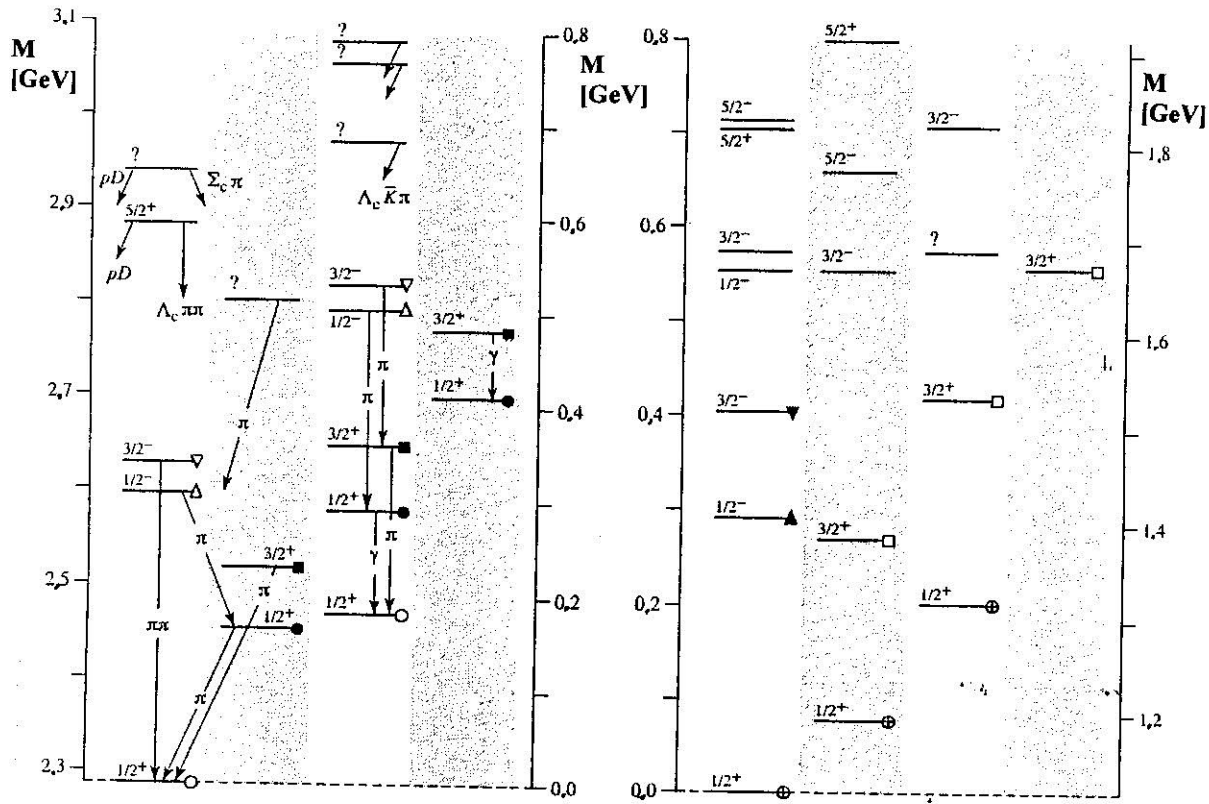
J^P	Állapot	Tömeg [MeV]	QM OGE	QM GBE	RQM	Nagy N_c	Rács-QCD	
Λ	$\frac{1}{2}^+$	1116(****)	1114–1116	1115	1136	1108	1279 ± 11	
		1600(****)	1560–1700	1680	1625	1677	1630	2170 ± 29
		1810(****)	1750–1850	1830	1799	1747	1742	2195 ± 27
		—	—	1910	—	1898	—	2198 ± 32
	$\frac{1}{2}^+$	1890(****)	1850–1910	1900	—	1823	1876	2225 ± 15
		—	—	1960	—	1952	—	2287 ± 36
		—	—	1995	—	2045	—	2318 ± 36
		—	—	2050	—	2087	—	2367 ± 14
	$\frac{3}{2}^+$	1820(****)	1815–1825	1890	—	1834	1816	2228 ± 12
		2110(****)	2090–2140	2035	—	1999	2104	2390 ± 18
		—	—	2115	—	2078	—	2419 ± 15
	$\frac{7}{2}^+$	2020(*)	(2000–2130)	2120	—	2130	2125	2545 ± 14
		—	—	2447	—	2331	2350	3033 ± 24
	$\frac{5}{2}^+$	2350(****)	2340–2370	2423	—	2340	2355	—
		—	—	2518	—	2479	—	—
	$\frac{1}{2}^-$	1405(****)	1404–1406	1550	1556	1524	1407	1709 ± 17
		1670(****)	1660–1680	1615	1682	1630	1667	1776 ± 16
		1800(****)	1720–1850	1675	1778	1816	1806	1847 ± 20
	$\frac{3}{2}^-$	1520(****)	1518–1521	1545	1556	1508	1520	1816 ± 12
		1690(****)	1685–1695	1645	1682	1662	1676	1905 ± 13
		—	—	1770	—	1775	1864	1936 ± 17
	$\frac{5}{2}^-$	2325(*)	(2305–2375)	2290	—	1987	—	2626 ± 31
		1830(****)	1810–1830	1775	1778	1828	1836	2059 ± 11
		—	—	2180	—	2080	—	2571 ± 19
$\frac{7}{2}^-$	2100(****)	2090–2110	2150	—	2090	—	2694 ± 16	
Σ	$\frac{1}{2}^+$	1193(****)	1190–1197	1190	1180	1190	1308 ± 7	
		1660(****)	1630–1690	1720	1616	1760	1660	2270 ± 14
		1770(*)	(1730–1790)	1915	1911	1947	1776	2251 ± 24
		1880(*)	(1800–2035)	1970	—	2009	1810	2258 ± 16
	$\frac{3}{2}^+$	—	—	2005	—	2052	2068	2326 ± 22
		1385(****)	1382–1388	1370	1389	1411	—	1579 ± 9
		1840(*)	(1725–2125)	1920	1865	1896	1790	2243 ± 14
		2080(**)	(2040–2120)	1970	—	1961	2061	2317 ± 16
	$\frac{5}{2}^+$	—	—	2010	—	2011	—	2366 ± 13
		1915(****)	1900–1935	1955	—	1956	1920	2228 ± 14
		2070(*)	(2025–2080)	2030	—	2027	2051	2367 ± 13
	$\frac{7}{2}^+$	—	—	—	—	2071	2478	2437 ± 14
		2030(****)	2025–2040	2060	—	2070	2036	2427 ± 24
		—	—	2390	—	2161	2350	2546 ± 15
	$\frac{9}{2}^+$	—	—	—	—	—	2482	3021 ± 25
		—	—	—	—	—	2355	—
	$\frac{11}{2}^+$	—	—	—	—	—	2488	—
		—	—	—	—	—	2495	—
	$\frac{1}{2}^-$	1620(*)	(1600–1645)	1630	1677	1628	1637	1780 ± 16
		1750(****)	1730–1800	1675	1736	1771	1755	1837 ± 20
		2000(*)	(1755–2040)	2110	1759	1798	—	1951 ± 14
		—	—	1695	—	2111	1784	2545 ± 49
	$\frac{3}{2}^-$	1580(*)	(1578–1587)	1655	1677	1669	—	1903 ± 15
		1670(****)	1665–1685	1750	1736	1771	1667	1948 ± 14

III.8.A) táblázat. Ξ rezonanciák. Biztos: ****, legkevésbé biztos: *

Állapot	J^P	Státusz különböző bomláscsatornákban				
		$\Xi\pi$	ΔK	ΣK	$\Xi(1530)\pi$	mások
$\Xi(1318)$	$1/2^+$	****				gyengén bomlik
$\Xi(1530)$	$3/2^+$	****	****			
$\Xi(1620)$		*	*			
$\Xi(1690)$		***	***	**		
$\Xi(1820)$	$3/2^-$	***	**	***	**	**
$\Xi(1950)$		***	**	**	*	
$\Xi(2030)$		***	**	***		
$\Xi(2120)$		*	*			
$\Xi(2250)$		**				3-test bomlások
$\Xi(2370)$		**				3 test bomlások
$\Xi(2500)$		*	*	*		3-test bomlások

B) Λ_c , Σ_c , Ξ_c , Ω_c és Λ , Σ , Ξ , Ω (s-kvark tartalmú) állapotok

Kvarkmodellek

A. Egy gluonsere-modell (OGE), Capstick, Isgur [1986]

Három összetevő kvark, részben relativisztikus

A Schrödinger-egyetlenben szereplő Hamilton-op.

$$H = \sum_i \sqrt{p_i^2 + m_i^2} + V, \text{ ahol } \lim_{p_i/m_i \rightarrow 0} V = V_{\text{húr}} + V_{\text{Coul.}} + V_{\text{hiperfinom}} + V_{\text{SL}}$$

$$V_{\text{húr}} = \sum_i b l_i + c, \text{ ahol } l \text{ az } i\text{-edik kvark távolsága a húr csomópontjától}$$

b és c állandók

V_{SL} = spin-pálya kölcsönhatás potenciálja

Számították: energianívókat, $N\pi$ bomlásarányokat stb.

Viszonylag jó egyezés a kísérletekkel a N^* , Δ^* , Λ^* , Σ^* nívókra

Ferraris és mts. [1995] kvarkmodellje is OGE modell

B. Egy bozoncsere-modell (OBE), Melde és mts. [2008]

A kölcsönhatás a magfizika egy pion-csere potenciáljára alapoz két összetevő

kvarktömeg között

$$V_{OPEP} = 0,333m_{\pi}c^2 \frac{g^2}{4\pi\hbar c} (\vec{\tau}_1 \vec{\tau}_2) [(\vec{\sigma}_1 \vec{\sigma}_2) + S_{12} f(r) \frac{\exp(-r/\lambda)}{r\lambda}], \text{ ahol}$$

$$\vec{s} = \vec{\sigma}\hbar/2 \text{ spinoperátor, } \vec{t} = \vec{\tau}/2 \text{ izospinoperátor}$$

$$g \text{ mezontöltés, } S_{12} = 3(\vec{\sigma}_1 \vec{r})(\vec{\sigma}_2 \vec{r})/r^2 - (\vec{\sigma}_1 \vec{\sigma}_2), \quad f(r) = 1 + \frac{3}{r/\lambda} + \frac{3}{(r/\lambda)^2} + \dots$$

$$1/\lambda = m_{\pi}c/\hbar, \quad r \text{ a két kvark közötti táv}$$

A modell a radiálisan gerjesztett nukleon tömegeit jól leírja, de a barionspektrumokra nem ad lényegesen jobb eredményt, mint az OGE
Szintén OBE-re alapoz Glozman és Riska [1996] modellje

C. Kétkvark-modellek

OGE- és GBE-modellek sokkal több nívót jósolnak, mint a kísérlet

Feltevés: a kétkvark-gerjesztések ki vannak fagyva → kevesebb nívó

Bijker, Iachello, Levitan [1994]: kevesebb nívót jósol, de kis gerjesztéseknél többet, mint a kísérlet

Kétkvark modellel kapcsolatos a korábbi 10. dia

D. Relativisztikus kvarkmodellek

Löhring és mts. [2001] Bonn-modellje a lineáris bezáró potenciált instanton erőkre vezeti vissza. Tárgyalhatók: tömegek, gerjesztések, alakfaktorok, kvarkeloszlások

Van Dyck és mts. [2008]

Martin [1986]: nagy keringési impulzusnyomatékú állapotok leírása

* * *

Néhány összetevő kvarkmodell jellemzői:

Modell	Kinetikus energia	Bezáró potenciál	$V_{\text{spin,íz}}$
Capstick, Isgur [1986] relat.		húr + Coulomb	OGE
Ferraris és mts. [1995]	nem relat./relat.	O(6) lin.+Coulomb	OGE
Glozman, Riska [1996] relat.		magasabb rendű/ lin.	GBE
Bijker és mts. [1994] relat.	, M^2	vibr.+algebrai	kétkvark
Löhring és mts. [2001] relat.		lineáris + 3 test	instanton

E. $1/N_c$ sorfejtéses módszer N_c a kvarkszínek, N_f a kvarizek száma

Alapfelismerés: t' Hooft 1974; barionokra alkalmazás: Witten 1979

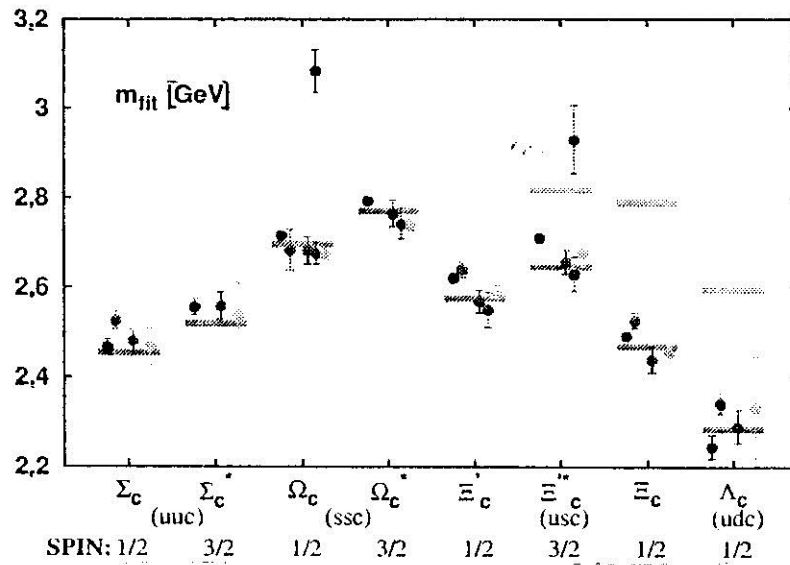
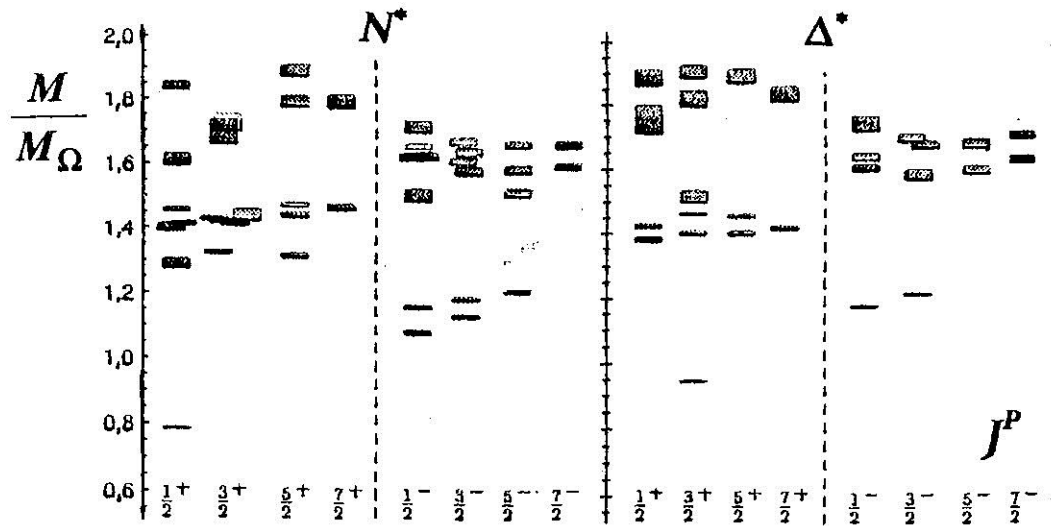
- Az alapállapotú barionoknak egzakt $SU(2N_f)$ spin-íz szimmetriája van a QCD-ben, nagy N_c esetén
- Nagy, de véges N_c –nél a szimmetria megtörik és a tömegek kezdenek felhasadni az $1/N_c$ sorfejtés rendjében

Részletes tárgyalás: Matagne, Stancu [2011]

Az $1/N_c$ sorfejtéses módszer előnyei:

- Előrejelzések a nehéz barionok tömegére és gerjesztéseire
- A barionok mágneses nyomatékai, töltéssugarai és kvadrupólnyomatékai is tárgyalhatók
- Leírást ad a barionok erős és elektromágneses bomlására
- Közvetlen kapcsolat a QCD-vel, perturbatív sorfejtés
- Világos megfeleltetés a kvarkmodellek és $1/N_c$ módszer energiasajátértékei között, alátámasztja a kvarkmodelleket
- Konzisztens a rács-QCD számításokkal, az $N_c = 3$ megoldás nincs túl messze a nagyobb N_c -vel nyerttől

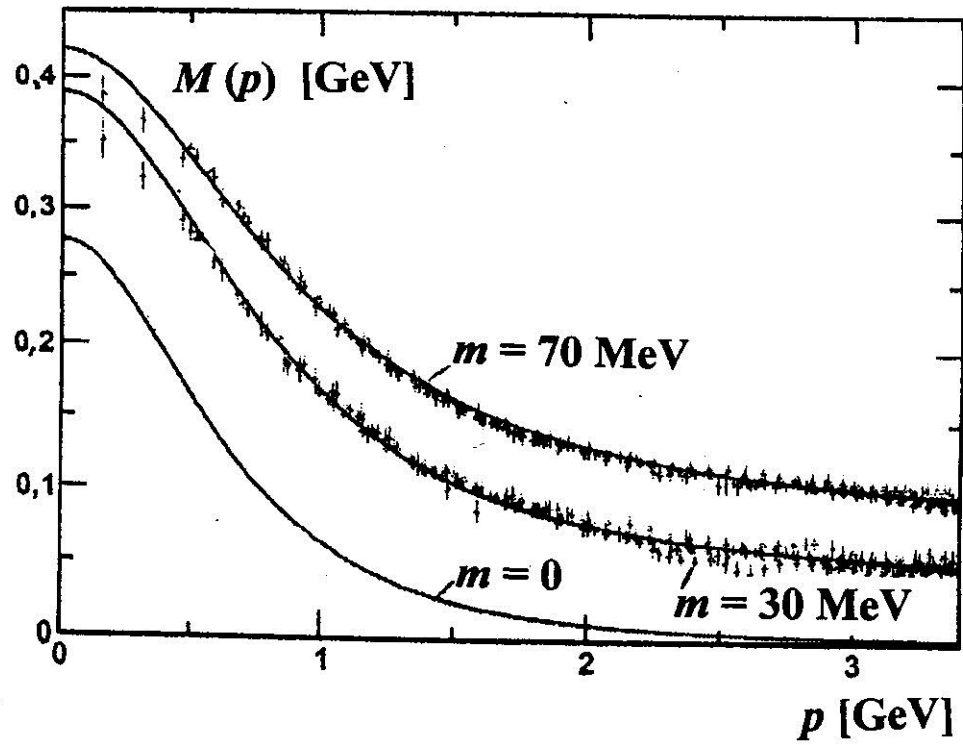
F. Rács-QCD számítások

G . Dyson-Schwinger egyenletek (DS)

- Csatolt integrálegyenletek felöltötött kvarkokra
- A rács-QCD és DS-egyenletek különböznek, de QCD-re vannak alapozva és nagyobb távolságoknál használható effektív elméletek
- Összhang van a rács-QCD és DS egyenletek között,
a nukleontömegek ~98%-áért a királis szimmetria spontán megtörése felelős
- A DS egyenletek hasznosak a dinamikus kvázirészecskékre alapozott transzport modellekben, pl. a kvarkanyagfizikában

Maris, Roberts [2003], Bashir és mts. [2012], Pennington [2016]

Folytonos görbék: Dyson–Schwinger-egyenletek alapján
Pontok hibákkal: rác-sregularizált QCD numerikus szimuláció

H. Dyson-Schwinger keretben Fagyjev egyenletek alkalmazása

Reményteljes a barionok leírására

I. Egyesített Hamilton-operátor modell mezon és barion állapotokra

Xie, Wang [2015] mezon és könnyű barionspektrumokra jó leírást ad

J. Királis szoliton modell

Weigel és Blanckenberg [2015] egyszerű tömegformulát ad nehéz barionokra

K. Kvar-khadron dualitás: a kvarkok átlagos viselkedése és a barionrezonanciák között. Christy, Melnitchout [2011] bizonyos megszorításokat hoz be a barionok tömegspektrumába

L. AdS/CFT megfeleltetés

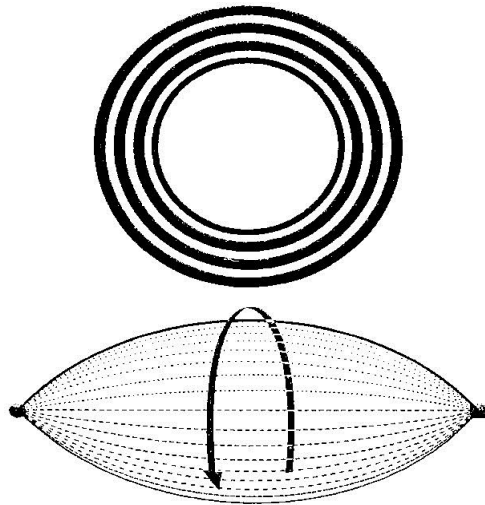
- **A négydimenziós Minkowski-féle tér-idő koordináták és az ötdimenziós Anti-de-Sitter tér között teremt kapcsolatot. Analógia: kétdimenziós képet háromdimenziósnak láthatunk (holográfia)**
- **Kísérletekkel jó egyezést ad a nukleon és Δ -állapotok orbitális spektrumára. Hasznos a kvarkanyag fizikájában is: η/s arányra határértéket ad Maldacena [1998], Aznauryan és mts. [2013]**

Összefoglaló értékelés a bariongerjesztésekre és a modellekre

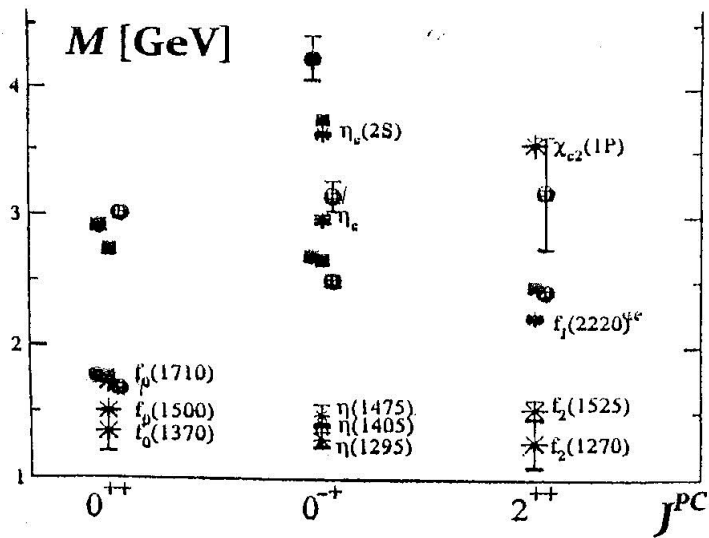
- + A mezon- és barionspektrumokat a modellek jól leírják, különösen jó az OGE**
- + – Az erős és elektromágneses bomlási amplitúdók leírása viszont nem túl jó**
- A barionok spektrumát meghatározó alapvető szabadsági fokokat nem ismerjük kielégítően. Jelenleg egyetlen modell sem tud minden bariongerjesztést leírni**
- Nehézség a kísérletekben: a rezonanciák gyakran átfedik egymást. Foto-és elektroelőállítási reakciók perspektívikusak még akkor is, ha a hatáskeresztmetszeteik kicsik**

VI. KÜLÖNLEGES ÁLLAPOTOK

Gluonlabdák, hibridek

III. 25. ábra. Felül: Könnyű, zéró impulzusnyomatekű gluonjum (gluonlabda). Tér-idő rács QCD számítás eredménye. Alul: Egy hipotetikus mezon plusz extra gluon hibrid állapot. A kvark-antikvark párt gluoncső köti össze, ami ugrókötélhez hasonlóan foroghat. Close, Page [1998] alapján.

III.26. ábra. Rács-QCD előrejelzések a gluonlabda tömegekre (M). Az üres (vagy besötétített) körök nagyobb (vagy kisebb) rácsközökre vonatkoznak. A *-ok a részecske nevével kísérleti állapotokat jelölnek, megfelelő kvantumszámokkal. A négyzetek korábbi tengerkvarkok nélküli rács-QCD-számításokat mutatnak. Richards és mts. [2010] alapján.

III.10. táblázat. Különleges állapotok a $c\bar{c}$, $b\bar{b}$ tartományban. M tömeg, Γ nivószélesség, J^{PC} spin, paritás, töltéskonjugációs paritás. Olsen [2014] összefoglalója alapján.

Állapot	M [MeV]	Γ [MeV]	J^{PC}	Folyamat (bomlásmód)
$X(3872)$	$3871,68 \pm 0.17$	$< 1,2$	1^{++}	$B \rightarrow K + (J/\psi \pi^+ \pi^-)$ $\gamma \bar{p} \rightarrow (J/\psi \pi^+ \pi^-) + \dots$ $B \rightarrow K + (J/\psi \pi^+ \pi^- \pi^0)$ $B \rightarrow K + (D^0 \bar{D}^0 \pi^0)$ $B \rightarrow K + (J/\psi \gamma)$ $B \rightarrow K + (\psi' \gamma)$ $\gamma p \rightarrow (J/\psi \pi^+ \pi^-) + \dots$
$X(3915)$	$3917,4 \pm 2,7$	28_{-9}^{+10}	0^{++}	$B \rightarrow K + (J/\psi \omega)$ $e^+ e^- \rightarrow e^+ e^- + (J/\psi \omega)$
$X_{c2}(2P)$	$3927,2 \pm 2.6$	24 ± 6	2^{++}	$e^+ e^- \rightarrow e^+ e^- + (D\bar{D})$
$X(3940)$	3942_{-8}^{+9}	37_{-17}^{+27}	$0(?)^{-(?)^+}$	$e^+ e^- \rightarrow J/\psi + (D^* \bar{D})$ $e^+ e^- \rightarrow J/\psi + (\dots)$
$G(3900)$	3943 ± 21	52 ± 11	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma + (D\bar{D})$
$Y(4008)$	4008_{-49}^{+121}	226 ± 97	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma + (J/\psi \pi^+ \pi^-)$
$Y(4140)$	4144 ± 3	17 ± 9	$?^{?+}$	$B \rightarrow K + (J/\psi \phi)$
$X(4160)$	4156_{-25}^{+29}	139_{-65}^{+113}	$0(?)^{-(?)^+}$	$e^+ e^- \rightarrow J/\psi + (D^* \bar{D})$
$Y(4260)$	4263_{-9}^{+8}	95 ± 14	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma + (J/\psi \pi^+ \pi^-)$ $e^+ e^- \rightarrow (J/\psi \pi^+ \pi^-)$ $e^+ e^- \rightarrow (J/\psi \pi^0 \pi^0)$
$Y(4274)$	4292 ± 6	34 ± 16	$?^{?+}$	$B \rightarrow K + (J/\psi \phi)$
$X(4350)$	$4350,6_{-5.1}^{+4.6}$	$13,3_{-19.0}^{+18.4}$	$0/2^{++}$	$e^+ e^- \rightarrow e^+ e^- (J/\psi \phi)$
$Y(4360)$	4361 ± 13	74 ± 18	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma + (\psi' \pi^+ \pi^-)$
$X(4630)$	4634_{-11}^{+9}	92_{-32}^{+41}	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma (\Lambda_c^+ \Lambda_c^-)$
$Y(4660)$	4664 ± 12	48 ± 15	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow \gamma + (\psi' \pi^+ \pi^-)$
$Z_c^+(3900)$	3890 ± 3	33 ± 10	1^{+-}	$Y(4260) \rightarrow \pi^- + (J/\psi \pi^+)$ $Y(4260) \rightarrow \pi^- + (D\bar{D}^*)^+$
$Z_c^+(4020)$	4024 ± 2	10 ± 3	$1(?)^{+(?)^-}$	$Y(4260) \rightarrow \pi^- + (h_c \pi^+)$ $Y(4260) \rightarrow \pi^- + (D^* \bar{D}^*)^+$
$Z_c^+(4050)$	4051_{-43}^{+24}	82_{-55}^{+61}	$?^{?+}$	$B \rightarrow K + (\chi_{c1} \pi^+)$
$Z_c^+(4200)$	4196_{-32}^{+35}	370_{-149}^{+99}	1^{+-}	$B \rightarrow K + (J/\psi \pi^+)$
$Z_c^+(4250)$	4248_{-46}^{+186}	177_{-72}^{+321}	$?^{?+}$	$B \rightarrow K + (\chi_{c1} \pi^+)$
$Z_c^+(4430)$	4477 ± 20	161 ± 31	1^{+-}	$B \rightarrow K + (\psi' \pi^+)$ $B \rightarrow K + (J/\psi \pi^+)$
$Y_b(10890)$	$10888,4 \pm 3,0$	$30,7_{-7.7}^{+8.9}$	1^{--}	$e^+ e^- \rightarrow (\Upsilon(nS) \pi^+ \pi^-)$
$Z_b^+(10610)$	$10607,2 \pm 2.0$	$18,4 \pm 2.4$	1^{+-}	$^* \Upsilon(5S)'' \rightarrow \pi^- + (\Upsilon(nS) \pi^+), n = 1, 2, 3$ $^* \Upsilon(5S)'' \rightarrow \pi^- + (h_b(nP) \pi^+), n = 1, 2$ $^* \Upsilon(5S)'' \rightarrow \pi^- + (B\bar{B}^*)^+, n = 1, 2$
$Z_b^0(10610)$	10609 ± 6		1^{+-}	$^* \Upsilon(5S)'' \rightarrow \pi^0 + (\Upsilon(nS) \pi^0), n = 1, 2, 3$
$Z_b^+(10650)$	$10652,2 \pm 1.5$	$11,5 \pm 2,2$	1^{+-}	$^* \Upsilon(5S)'' \rightarrow \pi^- + (\Upsilon(nS) \pi^+), n = 1, 2, 3$

A multikvark-állapotok egyértelmű azonosítása általában hiányzik

Példák:

X(3872) állapot: $D^{*0}\bar{D}^0$ molekula, $D^{*0}\bar{D}^0$ nem kötött, $c\bar{c} +$ mezonmolekula keverék, tetrakvarkok

Y(4260): $c\bar{c}$ hibrid, $J/\Psi f_0(980)$ kötött állapot, $D_0\bar{D}^*$ molekula, $[cs]_{[c\bar{s}]}$ vagy más tetrakvark, hadrocharmonium ($c\bar{c}$ állapot összetett hadronszerkezeten belül)

Y(4360) hadrocharmonium, egzotikus hibrid, $Y_B(4360) = [cd][\bar{c}\bar{d}]$, bariónium, tetrakvark

Molekulaszerű konfigurációk léte viszont nagyon valószínű

A pentakvarkot az LHCb kollektíva legújabbán egyértelműen előállította

Aaij és mts. 2016: $uudc\bar{c}$ konfigurációval Λ_b bomlásból

* * *

A készülő könyvemben minden sokkal részletesebben le lesz írva